

HH. Petrus en Pauluskerk Den Helder

Beste lezer,

Deze brochure gaat over de Petrus en Pauluskerk in Den Helder aan de Kerkgracht 54, 1782 GK.

De gids is in de eerste plaats bedoeld voor mensen die de kerk nog niet kennen. Maar ook wie er al jaren mee vertrouwd is, zal vast wel iets aantreffen, wat hij of zij nog niet wist.

De kerk is in de eerste plaats bedoeld om God en mens met elkaar te verbinden in de vieringen. Maar er is meer. Als je een kerk bekijkt en binnenloopt, beleef je een stukje geschiedenis. Een kerk geeft je ook wat mee over architectuur en over kunst. Je ziet in dit gebouw wat Helderse en regionale kunstenaars ons hebben nagelaten: Jan Dunselman, Lambert Simon, Jan Dijker en Jaap Min.

Deze nieuwe uitgave van een eerdere brochure was nodig, omdat we door de voorraad heen waren én omdat we daardoor toch weer wat correcties en aanvullingen kunnen opnemen.

Deze keer wordt de uitgave verzorgd door de Vrienden van de Petrus en Pauluskerk. Onze Werkgroep wil nog meer bekendheid geven aan de kerk, ook naar mensen toe die niet bij de parochie horen. We organiseren daarom ook tentoonstellingen, lezingen en concerten in de kerk.

De parochianen doen hun best om hun kerk (en pastorie) in stand te houden. We zijn natuurlijk blij met de incidentele subsidie van de overheid voor de kerk als Rijksmonument. Als u ook wilt meehelpen dit kerkgebouw een lange en mooie toekomst te geven, kunt u een gift overmaken aan de parochie. Het IBAN rekeningnummer luidt: NL 45 INGB 0007235992 t.n.v. Parochie H. Maria Sterre der Zee, Den Helder onder vermelding van: gift onderhoud PP.

Vooraf echter hopen wij, dat u door het lezen van deze brochure nog meer thuis raakt in dit huis van de mensen en het Huis van God.

Werkgroep Vrienden van de Petrus en Pauluskerk

- ***geschiedenis***

De Petrus en Pauluskerk (in de volksmond PP) werd gebouwd in het jaar 1840. Zij verving het kerkje in de Oude Helder dat daar in alle eenvoud rond 1785 was ingericht in het huis van Jan Spanjaard aan de Langestraat, tegenover de Blomsteeg. Na tientallen moeilijke jaren - zonder kerk en zonder eigen pastoor - werd in dat jaar 1785 de r.-k. parochie voor Huisduinen en Den Helder weer opgericht en voorzien van een eigen kerkgelegenheid met de H. Nicolaas als patroon. Van dit oude kerkhuis aan de Langestraat is nog een maquette te zien in het parochiecentrum. De maquette is gemaakt door L.W. van Wel(†1987).

De PP kerk werd gebouwd in de stijl van het neoclassicisme, de stijl van die tijd. De kerk is een zogeheten 'Waterstaatskerk'. In die tijd mochten er alleen kerken worden gebouwd na koninklijke goedkeuring. Deze werd slechts verleend als de ingenieurs van het Ministerie van Waterstaat het ontwerp maakten. Het ontwerp voor deze kerk is gemaakt door de Haarlemse opzichter van de Provinciale Waterstaat Herman Hendrik Dansdorp. De Helderse aannemer Hendrik Leewens bouwde de kerk voor de som van F.30.000. De eerste steen werd gelegd op 2 maart 1840 door pastoor J. van Gent en kapelaan G.v.d.Bosch.

De kerk en de parochie werden genoemd naar de HH. Petrus en Paulus, duidelijk anders dan eerder, toen de H. Nicolaas de patroon was. Mogelijk wilde men zich onderscheiden van de oudkatholieke Nicolaasparochie. De verbondenheid met Rome komt, behalve in de naam zelf, ook tot uitdrukking in het medaillon op de voorgevel: twee gekruiste sleutels onder een driekroon (tiara), symbool van de verbondenheid met de bisschop van Rome, de paus van de r.-k. kerk. De PP kerk is als een van de oudste gebouwen in Den Helder een Rijksmonument.

- ***De kerk als gebouw***

De kerk heeft een eenvoudige structuur. Een halsvormige voorgevel met een bescheiden toren, muren van baksteen en een zadeldak vormen samen het gebouw. In de loop van haar lange geschiedenis is

de kerk natuurlijk vele malen aangepast en vernieuwd, van buiten en van binnen. Toen eenmaal vaststond, dat deze kerk tot in lengte van jaren zou blijven bestaan, heeft het parochiebestuur ingezien, dat ook in de nieuwe eeuw een grote renovatie nodig en verantwoord was.

In 2001/2002 is het exterieur onder leiding van hoofdaannemer Van Wijnen BV op vele plaatsen gerestaureerd, terwijl overbodige bouwsels verwijderd werden. De bestaande sacristie uit 1929 verkeerde in een slechte staat en is vervangen door een nieuwe. De ramen van de kerk zijn gerepareerd en het glas-in-loodwerk is vernieuwd. Het voorplein is toen opnieuw ingericht met een bordes bij de hoofdingang en met een hellingbaan voor de mindervalide kerkgangers.

In het najaar van 2014 werden er opnieuw diverse werkzaamheden aan het gebouw verricht, nu door aannemingsbedrijf A.Tuin Den Helder BV. De vernieuwing van de toren sprak daarbij het meest tot de verbeelding met als hoogtepunt het terugplaatsen van het vergulde kruis. Een subsidie van de overheid maakte dit mogelijk, aangevuld met de opbrengst van de Actie Red de Toren. Talloze acties van parochianen en anderen zorgden voor een bijdrage van ruim € 52.000!

- ***het interieur***

Zolang de kerk bestaat zijn er ook veranderingen aangebracht in het interieur, met name in het jaar 1958 en 1966. Toen eenmaal vaststond in het begin van deze eeuw, dat de kerk zou blijven bestaan, is er tijdens de renovatie van 2001/2002 ook veel gedaan om het interieur eigentijds en toekomstbestendig te maken. Van Wijnen BV en Pim van Dijk Designs uit Zutphen als adviseur en de inspraak en medewerking van talloze parochianen hebben gezorgd voor een echte gedaanteverwisseling van de binnenkant van de kerk.

Het voormalige priesterkoor en het daarbij horende zwart marmeren altaar werden verwijderd. Alle banken zijn vervangen door stoelen. De oude vloer werd opgevijseld en er werd een geheel nieuwe

dekvloer aangebracht. Ook werd er een nieuw verwarmingssysteem met luchtcirculatie geïnstalleerd. Door het verwijderen van het zijaltaar kon er rechts een directe toegang naar de (nieuwe) sacristie gemaakt worden. Achterin links werd ruimte gecreëerd voor een dubbele toiletvoorziening. Ook de koorzolder werd aangepast. In het voorjaar van 2015 werd er door Flentrop Orgelbouw BV groot onderhoud gepleegd aan het orgel. Membranen werden vervangen, pijpen werden schoongemaakt en gerepareerd en balgen weer luchtdicht gemaakt. Hierdoor kan het orgel weer decennia lang functioneren.

- ***het interieur als liturgische ruimte***

Door genoemde aanpassingen was het mogelijk de kerk ook als liturgische ruimte opnieuw in te richten. De basisgedachte daarbij was het samenkomen van de gemeenschap rond de Tafel van de Heer en Zijn Woord. Daarom werd er gekozen voor een ovaalvormige opstelling van de stoelen rond het liturgisch midden, bestaande uit de altaartafel en de ambo (de preekstoel). Daardoor zijn de deelnemers gericht op het hart van de viering, maar ook op elkaar.

Bij het betreden van de kerk komen de deelnemers eerst in een wat open en lege ruimte, de ontmoetingsruimte voor het begroeten van elkaar, de garderobe, de leetuurvoorziening en het koffiedrinken na afloop. Vanuit de ontmoetingsruimte gaat men via de grote en markante doopvont met stromend, levend water de eigenlijke liturgische ruimte binnen. In de lengteas van de doopvont en de altaartafel is het tabernakel gesitueerd.

Vormgeving en kleur van de vloerbedekking zijn aangepast aan de rest van de kerk en markeren de diverse liturgische plaatsen. De kerk is geschilderd in kleuren die gebaseerd zijn op de achtergrondkleur van het grote schilderwerk op de muur voorin de kerk met de afbeelding van de kruisdood van Jezus. Doopvont, Tafel, Preekstoel en Tabernakel, ook de stoelen, zijn speciaal voor deze kerk ontworpen en vervaardigd en zijn als zodanig uniek.

- **afbeeldingen en voorstellingen**

In de PP is veel te zien. Gemakshalve maken we een ronde door de kerk, te beginnen links achterin. De kruiswegstaties komen dan later aan de orde.

* Beeld van de **H. Antonius van Padua** (1195-1231) gekleed in een Franciscaner pij. Het is afkomstig uit de in 1990 gesloten kerk Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen(O.L.V.O.O.) Den Helder.

* **Bronzen reliëf van Christus met de twaalf apostelen achter de tafel.**

Alle apostelen dragen een stralenkrans behalve de meest rechtse: Judas. Het reliëf is opgenomen in eikenhouten afbeeldingen van wijngaardranken en korenaren en dat alles gevat in een nieuwe omlijsting. Het reliëf is afkomstig van het vroegere sacramentsaltaar, rechts voorin. De omlijsting is vervaardigd uit materiaal van de communiebanken van vroeger.

* Medaillon met de **H. Vincentius** (1600-1660) in het glas-in-lood venster van Frans kathedraalglas. Atelier Löhler (Utrecht), 1918.

* Medaillon van de **H. Petrus**. Atelier Löhler, Utrecht; 1918.

* Medaillon van de **H. Johannes de Doper**. Atelier Löhler, Utrecht; 1918. Johannes wijst met de linkerhand naar het Lam Gods, beeld van Christus.

* Medaillon van de **Geestesduif**. In 1966 vervaardigd door de Helderse kunstenaar Jan Dijker (1913-1939). Tekst: 'Deze is mijn welbeminde Zoon'.

* Beeld van de **H. Nicolaas**. Dit beeld is waarschijnlijk afkomstig uit de kerk die voorafging aan de huidige. Het beeld heeft ook lange tijd in onze voormalige Nicolaaskerk gestaan (zie verder de afbeelding en beschrijving op achterzijde).

* Beeld van de **H. Petrus**. Dit beeld en dat van de H. Paulus aan de overzijde stonden oorspronkelijk buiten op de hoeken van de voor-

gevel. Anthonie Boggia wordt als maker /leverancier genoemd (1840). Toen de stenen beelden eind negentiende eeuw naar binnen verhuisden, werden ze veelkleurig geschilderd.

- * Muurschildering in de nis van de kerk met een expressieve voorstelling van **Christus aan het kruis met daaronder Maria, zijn moeder en de leerling Johannes.**

De schildering is gemaakt in 1948 door de Helderse kunstenaar Lambert Simon (1909-1987). Het kwam in de plaats van een niet meer te restaureren schildering van Jan Dunselman in 1879 van de Storm op het Meer (Mt.14, 22-33).

- * **Vier Hebreeuwse letters**

Geschilderd in het bovenste deel van het koepelgewelf. Zij vormen de aanduiding van de naam JHWH, de naam voor God die echter door gelovige Joden niet als zodanig mag worden uitgesproken.

- * Beeld van de **H. Paulus**. Anthonie Boggia (?), 1840. Zie ook de toelichting bij het Petrusbeeld.
- * Glas-in-loodraam met afbeelding van de **H. Nicolaas** die marine-mensen zegent. Dit raam bevindt zich nu in de sacristie, (ingang rechts voorin onder het Paulusbeeld) en is van de hand van Jaap Min (1914-1987) uit Bergen. Dit raam en dat van 'Heer red ons wij vergaan' (in de pastorie) verfraaiden oorspronkelijk de trappen naar het koor en de balkons (kraken). De zijdeuren in de voorgevel (geplaatst in 1966) maakten verwijdering van deze ramen noodzakelijk.
- * Medaillon **O.L. Vrouw van Altijddurende Bijstand**. Jan Dijker 1966*
- * Medaillon van de **H. Familie**. (Jezus, Maria, Jozef.) Atelier Löhrer, Utrecht; 1918.
- * Medaillon van de **H. Paulus**. Atelier Löhrer, Utrecht; 1918.
- * Medaillon van de **H. Nicolaas**. Atelier Löhrer, Utrecht; 1918.

- * Medaillon van **Paus Johannes XXIII**. Jan Dijker, Den Helder; 1966.
Op de band staat de tekst: 'Johannes XXIII. Vaticanum II'.
- * Beeld van de **H. Maria** in de nis achterin is afkomstig uit de O.L.V.O.O.-kerk. Het beeld - in de jaren zestig bruin geschilderd - is bij de renovatie weer in haar veelkleurigheid hersteld. In de blauwe boog hangen de gedachteniskruisjes met namen van overleden parochianen.
- * Medaillon van de **H. Walterus**. (boven de trap naar de koorzolder) Atelier Löhner, 1917(of later). Utrecht. Het werd aangeboden aan Walterus Huyg, pastoor in Den Helder(1887-1923).
- * Gebrandschilderd raam (boven het orgel) met een voorstelling van de **H. Caecilia**, spelend op een harp. Linksonder een luit en een lier en rechts een orgel.
Onder de voorstelling de tekst: "De parochianen van St. Petrus en Paulus aan hun dirigent-organist A. Leewens bij zijn 60 jarig jubilé".
Het raam werd in 1950 gemaakt door Jaap Min uit Bergen.

Hiermee hebben wij de ronde met de voorstellingen voltooid.

Op de koorzolder zien we ook **het orgel**.

Het is gebouwd in 1903 door Jos Vermeulen te Alkmaar, mede op basis van pijpwerk dat oorspronkelijk kwam uit het kleine Loret Vermeersch-orgel, in 1840 geplaatst. In 1978 is het orgel grondig gerestaureerd door Vermeulen. Tegenwoordig is het orgel in onderhoud bij Flentrop Orgelbouw BV.

• **de kruiswegstaties**

De kruiswegstaties zijn in 1880 vervaardigd door de Helderse kunstenaar Jan Dunselman. Ze hebben altijd gehangen in de O.L.V.O.O.- kerk aan de Jan in 't Veltstraat. Na de sluiting van deze kerk in het jaar 1990 zijn ze overgebracht naar de Petrus en Pauluskerk.

De kunstenaar Jan Dunselman die in zijn tijd 'een betekenend kerkschilder' werd genoemd, is geboren in Den Helder op 5 augustus

1863 aan de Basingracht. Van jongs af aan had hij, zoals vele leden van de familie Dunselman, grote belangstelling voor de beeldende kunst en met name de schilderkunst.

Op vijftienjarige leeftijd maakte hij, zoals eerder vermeld, in deze kerk een muurschildering van " De storm op het meer". Kort daarna, zeventien jaar oud, maakte hij een verzameling schilderijen die nu deze kruisweg vormen. De schilderijen zijn niet helemaal origineel, omdat de schilder, in grote lijnen, werken van de religieuze schilder Joseph von Führich (1800-1876) kopieerde. Het levenswerk van Jan Dunselman, waar hij ongeveer 30 jaren aan heeft besteed, was de beschildering van de H. Nicolaaskerk aan de Prins Hendrikkade te Amsterdam. Hij overleed in 1931 in Amsterdam en ligt begraven op het r.-k. kerkhof in Diemen.

Op de 8ste, 13^e en 14^e statie heeft Dunselman - overigens naar een oude traditie - personen uit zijn eigen omgeving geportretteerd. Op de 8ste statie (Christus troost de wenende vrouwen) zien we zijn moeder Anna Catharina Dunselman-Hoogenbosch en zijn jongste broer Jacob.

Bij de kruisafneming (statie 13) zien we de vier priesters geschilderd die in 1880 in Den Helder werkten: op de achtergrond rechts pastoor B.H. Brinkman, de kapelaans P.M.Bots en P.J.J. Scheffer, én de wel - eerwaarde heer F.L.Koxhoorn, de kapelaan die speciaal belast was met de zorg voor de gelovigen in de omgeving van de 'bijkerk', de O.L.V.O.O.

Aangenomen wordt dat op de laatste statie de schilder bij de graflegging zichzelf heeft afgebeeld als een van de toeschouwers, onder wie zijn vader. De staties zijn links- of rechtsonder gesigneerd en gedateerd: J. Dunselman 1880.

MEER WETEN?

Raadpleeg onze website www.mariasterrederzee-denhelder.nl of zoek contact met het Parochiecentrum H. Maria Sterre der Zee, Kerkgracht 55, 1782 GK Den Helder, 0223 612550, e-mail: rk.denhelder@wolmail.nl

Dit naaldhouten beeld van de H. Nicolaas heeft een lange en bewogen geschiedenis. Het is waarschijnlijk al in 1785 vervaardigd voor het kerkhuis aan de Langestraat in de Oude Helder. In 1840 verhuisde het beeld mee naar de nieuwe Petrus en Pauluskerk. Maar om onduidelijke redenen kwam het beeld op de zolder van de pastorie terecht! Tachtig jaar later kreeg het alsnog een plaats in de kerk door toedoen van aannemer Willem Ran en kapelaan H.J. Hemsing. Tot 1962 stond het onder de gaanderij aan de pastoriekant. Toen verhuisde het beeld naar de nieuwe Nicolaaskerk. Na de sluiting ervan in januari 2009 kwam het beeld weer terug in de PP kerk, nu links voorin. In 2015 kreeg Nicolaas weer een staf in zijn handen. In zijn hand rusten sindsdien drie gouden bolletjes. Volgens de legende bestemd als bruidsschat voor drie arme meisjes. Het beeld staat nu ook op een verhoogd voetstuk. Er zitten nogal wat barsten en zelfs een gat in de mantel. Maar wie maalt daar om bij een dergelijk oud beeld! Als je goed kijkt, zie je zelfs nog sporen van de beschildering.

Foto's: Nico Graaf, Alkmaar en Van Wijnen BV